

Asia: VN/27452/2020

Viranomaisten ja julkista tehtävää hoitavien kokemukset julkisuuslain toimivuuteen ja julkisuusperiaatteen toteuttamiseen liittyen

Lausunnonantajan lausunto

1. Toteutuuko julkisuusperiaate asianmukaisella tavalla? Jos ei, niin mitkä ovat nähdäksenne toteutumisen keskeisimmät esteet?

- Nähdäksemme julkisuusperiaate toteutuu pääpiirteissään asianmukaisella tavalla.
- Julkisuusperiaatteen toteutumisen haasteena on runsas ja tulkinnanvarainen lainsäädäntö.
- Tietosuojalainsäädännön ja julkisuuslain tulkitseminen rinnakkain on haasteellista.
- Tietojen luovutuksiin liittyy paljon tulkinnanvaraisuutta.
- Haasteena on myös tiedonhallintaprosessin huomiotta jättäminen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.
- Puuttuu keskitetty neuvonta ja ohjaus.
- Tietoa viranomaisten hallussa olevista asiakirjoista on vaikeasti saatavissa. Viranomaisilla ei monesti ole asiakaspäätettä tai sivustoa, jossa julkiset asiakirjat olisivat nähtävissä. Julkiset asiakirjat saa tekemällä tietopyynnön.

2. Liittyykö julkisuuslain säännösten käytännön toimivuuteen (esim. asiakirjan käsite, asiakirjan julkiseksi tulemisen ajankohta) haasteita? Jos liittyy, niin kuvatkaa tarkemmin millaisia?

- Asiakirjan käsite on tulkinnanvarainen. Esim. viranomaisten muistiinpanot ja sisäiseen käyttöön tarkoitetut asiakirjat sekä viranomaisten väliset ja sisäiset sähköpostiviestit, joiden arkistointivelvollisuus on tulkinnanvaraista. Tämä vaatisi selkeyttämistä.
- Haasteita liittyy myös oppilaiden ja opiskelijoiden kurinpitoa ja ojentamista koskevien asiakirjojen julkiseksi tulemisen ajankohtaan, olisiko tätä tarve säätää yhdenmukaiseksi rikosprosessin kanssa.

3. Oletteko havainneet julkisuuslain yksittäisissä säännöksissä tai rakenteessa epäselvyyttä tai tulkinnanvaraisuutta, jotka vaikeuttavat olennaisesti säännösten soveltamista? Nimetkää ongelmia aiheuttavat lainkohdat ja kuvatkaa havaintoa tarkemmin.

- Salassa pidettäviä viranomaisten asiakirjoja koskevan 24 §:n terminologia on monilta osin vanhentunutta ja tulkinnanvaraista. Esim. 30 kohta ei sisällä oppilaalle annettavaa pedagogista tukea koskevia asiakirjoja, vaikka ne sisältävät yksilöä koskevia terveystietoja ja henkilökohtaisia oloja kuvaavia tietoja. Lisäksi tulkinnanvaraista on esim. koesuoritusten salassapito, sisältääkö tämä myös kokeesta annetun arvosanan.
- Julkisuus- ja salassapito-olettaman tulkinta on toisinaan hankalaa.
- Koulutuksen arviointiin liittyvien perusaineistojen salassapito on tulkinnanvaraista, mitkä tiedot kuuluvat perusaineistoon.
- Laajojen tietopyyntöjen käsittely voi viedä kirjavien tiedonhallintakäytäntöjen vuoksi paljon aikaa. Lisäksi niiden maksullisuutta ei voida käytännössä toteuttaa, koska lain 34 § ja maksuasetuksen 6 § mahdollistavat laskutuksen siinä tapauksessa, että tietopyyntö ei ole yksilöity ja vaatii erityisiä toimia. Käytännössä tietopyyntöjen tekijät osaavat yleensä melko hyvin yksilöidä tietopyyntönsä, esim. median edustajat ja tutkijat osaavat pyytää tiedonohjaussuunnitelman/AMS:in/diaariotteen tai ovat muuten perehtyneitä asiaan. Pian julkaistava asiakirjajulkisuuskuvaus tulee avustamaan tietopyyntöjen yksilöinnissä edelleen.
- Korvausten periminen tai tietojen toimittamisesta kieltäytyminen ilmeisen perusteettomissa tai kohtuuttomissa tietopyynnöissä, vastaavalla tavalla kuin tietosuoja-asetuksen 12 artiklassa.

4. Ovatko digitalisaatio, muuttuneet tiedonkäsittelytavat tai muut muutoksettoimintaympäristössä aiheuttaneet haasteita julkisuuslain soveltamisessa tai julkisuusperiaatteen toteutumisessa? Jos ovat, niin kuvatkaa näitä muutoksia ja sitä, miten ne vaikuttavat lain soveltamiseen?

- Viranomaisen asiakirjallista tietoa käsitellään ja säilytetään yhä useammassa palveluissa ja myös sosiaalisessa mediassa. Sosiaalinen media on tullut voimalla virastojen toimintaan ja haasteeksi siinä jää, miten julkisuuslakia tai esim. tiedonhallintalakia sen yhteydessä noudatetaan.
- Tulisivatko viranomaisten verkkosivujen kaikki päivitykset, esim. Opetushallituksen sivustollaan julkaisemat opetuksen ja koulutuksen tukimateriaalit, olla arkistoituna ja saatavilla.

5. Liittyykö julkisuuslain ja henkilötietojen suoja koskevien sekä niitä yhteensovittavien (JulKL 16.3 §) säännösten tulkittamiseen mielestänne haasteita? Jos liittyy, niin kuvatkaa kokemaanne epäselvyyttä tai epäkohtaa mahdollisimman tarkasti.

- Tietosuojalainsäädännön ja julkisuuslain tulkitseminen rinnakkain on monilta osin haasteellista esim. tietojen luovuttamistavat eivät ole ottaneet huomioon teknistä kehitystä. Viranomaisen luona tietoihin tutustuva voi ne käytännössä teknisesti tallentaa.
- Asianhallintajärjestelmän näkökulmasta henkilötiedon käsite on ongelmallinen: miten virkamiehen henkilötietoja, kun hän toimii virassa ja tekee virkatehtäviä, voidaan käsitellä.

6. Oletteko havainneet tiedon pyytäjien oikeusturvaan tai noudatettaviin menettelysäännöksiin liittyviä epäkohtia? Kuvatkaa tarkemmin millaisia?

- Tietopyyntöihin vastaamiseen osittain salassa pidettävien asiakirjojen kohdalla liittyy tulkinnanvaraisuutta. Esim. oppilaan todistuksen julkisuus, jos oppilaan todistuksesta käy välillisesti ilmi, että oppilaalla on erityisen tuen päätös. Yksittäisen oppiaineen arvosanan salaamisesta todistuksessa voi päätellä oppilaan olevan erityisen tuen piirissä. Tästä kaivattaisiin sääntelyä.

7. Minkälaisia toimia organisaationne jokapäiväisessä työssä on tehty julkisuusperiaatteen tehokkaan toteutumisen varmistamiseksi?

- Henkilöstölle järjestetään koulutusta. Tulkinallisiin kysymyksiin on saatavissa neuvontaa esim. organisaation juristeilta.

- Asianhallintajärjestelmässä on tehty mahdolliseksi laatia salassa pidettäviä asiakirjoja, osa on oletuksena jo salassa pidettäviä. Oletuksena suurin osa on julkista.

8. Koetteko, että julkisuusperiaatteen toteuttaminen ja julkisuuslain toimeenpano on resursoitu organisaatiossanne riittävällä tavalla? Onko organisaatiossanne riittävä ja ajantasainen osaaminen lain soveltamisesta?

- Kokemuksemme mukaan sekä resursseja että soveltamisosaamista tulisi vahvistaa.

9. Mitkä ovat julkisuuslain kiireisimmät muutostarpeet? Mainitkaa enintään kolme tärkeintä.

- Terminologian päivitys sekä julkisuuslain ja tietosuojasääntelyn yhteensovittaminen.

10. Muut mahdolliset kommentit ja toiveet, joita haluatte välittää työryhmälle julkisuuslain ajantasaistamistyössä huomioon otettavaksi.

- Työryhmä voisi järjestää keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia erityisesti sellaisten viranomaisten, kuten Opetushallituksen, kanssa, joiden toimialueeseen kuuluu paljon julkisuuteen ja salassapitoon liittyviä kysymyksiä.

Korhonen Olli
Opetushallitus